

DARWINŮV POHLED NA VZDÁLENÁ ETNIKA A NA ZVÍŘATA

Darwin plně uznává nesmírný rozdíl mezi psychikou antropoidních opic a „nejnižších barbarů“ – zde se jeho osobní zkušenosti opírají především o pozorování Indiánů z oblasti Ohňové země, které sledoval v době výpravy na lodi Beagle jednak v jejich „přirozeném biotopu“, jednak na příkladu tří z nich, které kapitán Beaglu Robert Fitz-Roy (1805–1865) přivezl z předchozí cesty do Anglie a nyní je, už zčásti schopné konverzace v jednoduché angličtině, vezl nazpět. Zdůrazňuje i relativně velkou podobnost psychiky „divochů“ a „kulturních“ lidí a velice správně (jako první autor vůbec) si všímá analogie mezi psychickými změnami během domestikace zvířat (vlk–pes) a „domestikace“ lidí, obě změny vnímá jako zušlechtění a civilizaci. Darwinovo srdce patří zcela jednoznačně, na rozdíl od Wallaceho či později Lorenze, domestikantům: oproti divokému, nevypočitatelnému, zlému vlkovi stojí ušlechtilý, statečný a věrný pes. Pro dokreslení celé situace je nutno znova upozornit, že Darwinův pohled na svět zcela zapadal do obvyklého světonázoru začátku druhé poloviny 19. století, označovaného někdy přiléhavě jako „viktoriánský“. Nikdy sebestmálně nezapochoyboval o téměř naprosté linearitě lidského pokroku (neřku-li vůbec o jeho jsoucnosti a prospěšnosti) ani o naprosté superioritě nejen evropské, ale i britské kultury. Humanismus britského aristokrata se u něj táhne plynulou řadou od lásky ke zvířatům k paternalistickému ochranitelsko-převychovatelskému vztahu k „divochům“ a mimoevropským národům vůbec. Britskou koloniální expanzi chápe víceméně jako službu mimoevropským národům, přinášející jim pouze duchovní i hmotný prospěch (na rozdíl třeba od expanze španělské, kterou chápe jako neblahou).

Darwin, obecně opatrný ve formulacích a v meziosobním styku mimořádně zdvořilý, nikde explicitně neformuluje stanovisko o nerovnosti lidských ras, či dokonce požadavek hubení těch „méněcenných“, nikterak však nepochybuje ani o tom, že národy vývojově zaostalé, zejména lovecko-sběračské society, budou časem zatlačeny pokročilejšími a vyhynou, stejně tak ani o tom, že nejpokročilejší a vývojově neschopnější je rasa i kultura evropská. Nesdílí ani zdaleka například Herderovo nadšení (Herder, 1784) pro Indii (z důvodů ostatně politicky zcela pochopitelných), na druhé straně ani například Herderovy a Gobineauovy prudké odsudky kultur „žluté“ Asie: tyto se naopak těšily, zejména kultura čínská, velkému zájmu a obdivu osvícenské doby – mimo jiné i jako ideál byrokratického řízení společnosti. Preromantické nadšení z přírodních národů (např. Rousseau, Bougainville, Herder a mnoho dalších) je u Darwina již definitivně to tam a Darwin s neličeným zděšením a nechutí líčí jejich bledý život lemovaný hladem, brutalitou, nemravností, výstřednostmi a pověrami. Nelze nevybavit si přítom citát z Čapkovy *Války s mloky* (odpověď britského parlamentu na jedno z mločích ultimát): „Britský gentleman zvířata chrání, ale nevyjednává s nimi.“ Darwin v žádném případě nepovažuje život přírodních národů za idyllický a v jistém smyslu ne vždy ani za archaický, původní – namnoze v něm vidí prvky úpadku a degenerace. V pasážích o nich neopomíná zdůraznit bídné materiální i morální podmínky, v nichž žijí, a neváhá dokonce vyjádřit myšlenku superiority některých zvláště „morálních“ zvířecích jedinců nad nejhoršími z nich.

■ VE VÝBĚHU

Darwinův pohled na mimoevropská etnika nebyl v jeho době i dlouho poté vůbec ojedinělý – kdo navštíví Hagenbeckovu zoologickou zahradu v Hamburku a prohlédne si staré fotografie jejich expozic, nevyjde z údivu. Když byla nová zahrada v roce 1907 slavnostně otevřena, objevilo se před diváky něco, co nebylo nikdy dříve na světě vidáno – kromě divé zvěře se vystavovaly také „divoké“ mimoevropské národy – na zažloutlých fotografiích lze vidět několik párů indiánů u jejich týpí, celou sinhálskou vesnici se „spontánně“ si hrajícími dětmi, Eskymačku s mláďaty, dvě skupiny Somálců na sebe zuřivě útočící a pak vyjednávající o míru, hrající a tančící Javánce a spoustu dalších podobných atrakcí. V dobách, kdy film teprve čerstvě

začínal, to byla pro většinu lidí jediná možnost, jak vůbec mimoevropská etnika uvidět jinak než na rytinách dobových cestopisů. Celý podnik měl do značné míry charakter show – mnoho zvířat se prezentovalo při různých drezurách, i lidé se předváděli „v akci“ při rozmanitých oslavách i každodenním životě, někdy i v kombinaci se zvířaty své domoviny, třeba při jejich fingovaném lovu.

Návštěvník náhle pochopí, že Hagenbeckův podnik ležel v jakémsi uzlovém bodě, z něhož se rozešly cestičky jednak k rozmanitým Disneylandům, jím nepochybně inspirovaným, jednak k zoologickým zahradám dnešního typu, kde se předvádí „Tier an sich“ bez drezúr a pochopitelně ne lidé. Budiž poznamenáno, že lidé, zejména různí mrzáci, byli vystavováni i v Montezumově zoo v Tenochtitlanu a poslední Tasmánka dožila v Britském muzeu jako živý exponát – seděla ovšem spořádaně na židli – tance či otloukání pěstních klínů by takováto vážná instituce nestrpěla. Dnes by Carl Hagenbeck narazil ve svých počinech na celou houšť paragrafů a prudkou změnu veřejného vkusu. Ve své době nebyl ale sám – čteme-li jinak půvabnou historii přivezení Fričova indiána Čerwuiše do Prahy v roce 1908, kde autor bezelstně líčí několik případů nutnosti přivést svůj suvenýr k poslušnosti těžkým zmlácením, vyneslo by to dnes jistě obvinění ze zavlčení, omezování osobní svobody a týrání svěřené osoby.

Rovněž Hagenbeck ve svém počínání jistě neviděl nic zavrženíhodného – vždyť s „divochy“ nepochybně dobře zacházel, stejně jako s prodávanými zvířaty – jen dobře ošetřovaný Pygmej ochotně pobíhá v travové sukynce, stejně jako výhodně prodáme jen správně krmenu a ustájenou žirafu. Co se asi bude jednou soudit o zavlékání zvířat? Není mi blíže známo, zda, za jak dlouho a jak Hagenbeck své lidské exempláře vracel do původního biotopu – z Hamburku ostatně plulo dost lodí do všech stran a stačilo připlatit kapitánovi pár marek... Jak známo, Fričův Čerwuiš, svými evropskými zážitky zcela uchvácený, dožil vyobcován z kmene Čamako pro nestydaté lhaní a přehánění (realistické líčení českých poměrů). Hagenbeckův podnik byl nepochybně institucí zcela krotkou a chvalitebnou ve srovnání s tím, co v Německu zeitgeist již chystal v podobě obou světových válek. Toho se však Carl Hagenbeck, zemřelý 1913, už nedožil a neviděl, co by asi dnešní vzdělanec řekl k jeho zahradě na vrcholu její slávy, v celé té kombinaci bizarnosti, rafinovanosti, dětinskosti, bezohlednosti a umu...

Darwin také velice podrobně porovnával nejrůznější nálady a hnutí mysli u zvířat a člověka (též Darwin, 1872) a došel k závěru, že drtivá většina z nich je zvířatům i člověku společná. Na mnoha stranách vrší často velmi zajímavé kazuistiky, tvořící cosi jako anekdotické prekurzory etologie volně žijících i domácích zvířat. V popisech je patrný autorův excelentní „protoetologický“ talent, píle i silný citový vztah ke zvířatům. Obdobným způsobem zohledňuje i kazuistiky napodobování, pozornosti a paměti, představitosti, rozumu a uvažování. Žádnou z těchto duševních mohutností Darwin zvířatům neupírá a v jejich existenci u člověka vidí pouze logické vyústění starších vývojových tendencí. Zvláštní pozornost věnuje schopnosti zvířat k zušlechtění a sebezdokonalení v polemice s názory anglikánského arcibiskupa Johna B. Sumnera (1780–1862), který tvrdí, že tyto možnosti k sebezdokonalování jsou otevřeny pouze člověku. Tomu Darwin protirečí a uvádí celou řadu případů zvířat reagujících úspěšně na nová, dříve neznámá nebezpečí, či užívajících jednoduchých nástrojů, v stavění stromových „hnízd“ antropoidními opicemi vidí počátky architektury, rovněž domestikaci chápe jednoznačně jako „zušlechtění“.

EVOLUCE ŘEČI, ABSTRAKCE A ESTETICKÝCH PŘEDSTAV

Zvláštní pozornost věnuje Darwin evoluci řeči, jejíž jedinečnost u člověka sice zdůrazňuje, ale zároveň ukazuje na její předstupně ve zvířecím světě. Uvádí rozmanité případy zvířecího dorozumívání na bázi zvuků a gestiky. Za typické pro člověka považuje propojení myšlenek a artikulace, ne artikulaci samu (i papoušci artikulují). Řeč není v Darwinově pojetí instinktem, neboť vyžaduje učení a není vrozená, instinktivní však je tendence k řeči, projevující se už vokalizací kojenců a batolat, zatímco instinktivní vlohy k jiným specializovaným činnostem (například psaní) chybějí. Za výchozí „materiál“ k evoluci lidské řeči pokládá Darwin vokalizaci gíbonů (rod *Hyllobates*), lépe řečeno nějakou její hypotetickou analogii u předků člověka. V duchu Schleicherových spisů (Schleicher, 1863) dovozuje Darwin původ lidské řeči zčásti ve „spontánně“ produkováných zvucích vyjadřujících náladu (v Německu už předtím Steinthal, 1851), zčásti v onomatičtém napodobování zvuků z okolního přírodního prostředí, například řevu šelmy pro její označení a varování druhých příslušníků tlupy. Dále předpokládá koevoluci řečových orgánů, řeči samé i nadání k ní na víceméně lamarckistické bázi dědičnosti účinků užívání různých orgánů a schopností organismu. V Schleicherově duchu vidí ve světě jazyků stejné fenomény jako v evolučně interpretovaném světě živém – řeči divergují, kříží se, vymírají, darwinovská kompetice existuje i mezi slovy a gramatickými formami, uvádí jazykové rudimenty a atavismy, případy dialektů u zvířat (zpěvní ptáci). Argument o božském původu řeči s odkazem na komplikované jazyky mnoha „primitivních“ etnik Darwin odmítá s poukazem na to, že symetrie a vysoká komplikovanost některých živočichů (například lilijic – *Crinoidea*) není ještě

důkazem jejich evoluční vyspělosti a že zjednodušené, zkrácené a smíšením povstale jazyky mohou být vývojově pokročilejší (toto je obhajoba Darwinovy rodné angličtiny, ač zde není *expressis verbis* uváděna).

Darwin rovněž diskutuje otázku existence individuálního vědomí sebe sama a abstraktních myšlenek. Dochází k závěru, že i zvířata si uchovávají po celý život duševní individualitu a povědomí o ní, s dnes naivně působícím příkladem starého loveckého psa, který se rozpomíná na lovecká dobrodružství z doby svého mládí, v porovnání s upracovanou a zpustlou ženou australského domorodce, po Darwinově soudu sotva schopnou vědomí sebe sama či abstraktního pojmu. S rozhodností Darwin popírá tezi, že smysl pro krásu by měl být cosi vlastního pouze lidem. Celá Darwinova teorie pohlavního výběru, zaplňující značnou část knihy, stojí na výkladu pestrých zbarvení či přírodním výběrem obtížně vysvětlitelných struktur, zvláště pokud jsou vázány na jedno pohlaví (většinou samčí), výběrem ze strany pohlaví druhého (většinou samic) na základě estetických kritérií. Do této kategorie jevů řadí i zdobené tokových loubí u ptáků lemčičků (rod *Chlamydera*) pestrými předměty či zdobením okrajů hnízda u kolibříků. Darwin dovozuje, že estetické nároky různých lidských kultur – s odporem se vyjadřuje o ornamentech a hudbě „dívochů“ – se mohou podstatně lišit, smysl pro krásu a estetickou prezentaci sebe sama je však vlastní všem vyšším živočichům, člověka nevyjímaje.

EVOLUCE NÁBOŽENSKÝCH PŘEDSTAV A MORÁLKY

Darwin vidí u zvířat i náběhy k náboženskému citění, zvláště pak k víře v působení intencionálních, spirituálních sil ve světě mimo člověka. Větrem rozhýbaný slunečník, který budil pozornost jeho psa, je jedním z jmenovaných příkladů. Stejně tak vidí v neobyčejně silné emoční vazbě psů či ochočených opic na své pány zárodečné formy náboženské úcty. Zatímco víru v jednoho všemohoucího Boha vnímá Darwin jako zušlechťující, pokládá náboženství archaických národů, chápané převážně skrze knihy jeho přítele a souseda Johna Lubbocka (1865, 1870), v zásadě za inkonzistentní, ujařmující pověru. V každém případě se domnívá, že monoteismus není člověku vrozen, nýbrž že je produktem dlouhého rozumového vývoje. Sklon k „pověrečným“ interpretacím nejrůznějších dějů ve světě však má za typicky vrozený nejen člověku, ale i zvířatům. Skupinové vytí vlků interpretuje v zásadě jako primitivní náboženský obřad inspirovaný fascinací nejrůznější hrou barev a tvarů na západním obzoru – jakási analoga náboženství u vlků a včel ostatně viděla i starořecká tradice. Cit pro morálku pokládá Darwin rovněž za jeden z nejdůležitějších aspektů odlišnosti člověka a zvířat. Morálka by se objevila i u zvířat prakticky automaticky, pokud by dostatečně stoupla jejich inteligence, byla by to ovšem morálka jiná, od lidské značně odlišná (podobně jako například estetický vkus zvířat je namnoze jiný než lidský) – ve světě včel by zabítí nadpočetné královny její sokyní jistě nebylo zločinem, ale zásluhou. Předpokladem pro vznik morálky je sociabilita, sociální život zmíněného živočicha. Uvádí obsáhlý přehled nejrůznějších typů zvířecích societ i různé příklady altruistického chování ve zvířecím světě. Darwin nadhazuje i otázku existence soucitu u zvířat (s příslušníky

vlastní society)), uvádí příklady i četné protipříklady. Sociální instinkt je instinkt jako každý jiný, jeho realizace je nakonec příjemná a osvobozující, nemá v zásadě charakter nepřijemné povinnosti. Jako příklady konfliktu dvou instinktů u zvířat uvádí například opouštění mláďat a zanechání péče o ně v čas tahu u vlaštovek či „vědomí povinnosti“ třeba u loveckých psů v protikladu k jejich „soukromým“ zájmům – zde už je podle Darwina cosi podobného svědomí.

Vznik lidské society si Darwin představuje volným sdružením několika rodin v kmen, i předkové člověka byli již sociální. U „primitivů“ se cení především či výhradně „sociální“ ctnosti, tj. loajalita vůči „vlastním“ (nikoli „cizím“) lidem, odvaha, bojovnost, teprve mnohem později se objevují „civilizační“ ctnosti – píle, umírněnost, askeze, zdrženlivá mravnost etc. Pouze skupiny se „sociálními“ ctnostmi dobře přeživaly a postupně zatlačovaly druhé. Ctnosti, vyvolávající uznání ostatních a reciprocitu, se udržovaly a byly časem i geneticky fixovány. Častým opakováním se nepochybně ustálily i „škodlivé pověry“ muslimů, hinduistů a jiných, jak to však, že se udržely a prosadily, nemají-li pro lidské blaho pozitivní selekční hodnotu? – Darwin vždy svědomitě udává nejen argumenty pro, ale i proti svým tezím. Vzpřímenost lidské postavy chápe Darwin jako selekčně výhodný znak osvobozující ruku pro manipulativní činnosti, tím spíše, že lidská přirozená „bezbrannost“ je kompenzována inteligencí, která má svou manipulativní složku. Velmi zajímavá je Darwinova myšlenka o původu redukce lidského osrstění – domnívá se, že k redukci vlasového pokryvu došlo pohlavním výběrem: za selektující pohlaví zde ale pokládá muže, kteří vybírají „krásné“, tj. bezsrsté paní a dívky.

■ PROČ JSME HOLÍ?

Fenomén lidské bezsrstosti si sám o sobě žádá mimořádnou pozornost: u savců této velikostní kategorie představuje naprostou výjimku a nevýhody z něj vzešlé jsou evidentní: nejedná se jen o termoregulaci, která v tropech nemusí činit problém, ale zejména o mechanickou ochranu – úsloví o „nahém v trní“ to hezky ilustruje. Po přechodu do mírného pásma by se ostatně hustý kožíšek velmi hodil a lze si jen představovat, jak jinak by vypadala lidská obydlí, milostná poezie, salony krásy atd., pokud by zůstal zachován a selekcí ještě zahoustl. Teorie o vymizení srsti jako adaptaci na vodní prostředí se neopírá krom lidské záliby v koupání (plavat lidé

vrozené ovšem neumějí!) o žádnou fosilní evidenci, teze o adaptačním významu bezsrstosti pro termoregulaci při lovu kořisti štváním na afrických planinách se jeví rovněž problematickou a bude probrána v kapitole o Eibl-Eibesfeldtovi. Autorovi se zdá jakžtakž nejplauzibilnější vysvětlení ztráty srsti „vedlejšími“ účinky lidské neotenizace (v kap. o Portmannovi), kdy sice dochází k redukci ochlupení na stav zhruba odpovídající novorozeným gibbonům, paralelní zvětšení mozku však umožňuje různé inovace včetně odívání a výroby slušivého oblečku. Další alternativní vysvětlení, tentokrát naopak zbytků osrstění v podobě vousů a axilárního ochlupení podává ve své originální knize Hingston (1933) – v obou vidí prostředek hrozby v přímém boji muže proti muži, u axilárního ochlupení při zdvižené ruce se zbraní: jeho funkci při šíření feromonů tato interpretace nevylučuje.

Darwin věnuje velikou pozornost „přírodním“ výběru v lidských societách, archaických i civilizovaných. Důležitým předmětem jeho zájmu je částečné odprášení přírodního výběru v civilizovaných společnostech a v jejich rámci možnost zvýšeného přežívání a rozmnožování slabých na těle či duchu. Podrobně analyzuje nejruznější údaje o sňatečnosti a mortalitě a dochází k závěru, že proti zdánlivému očekávání zřejmě zanechávají zdraví, ctnostní, uměření a inteligentní jedinci více potomstva než jejich protipóly. Zejména z Galtonových studií (Galton, 1869) dovozuje dědičnost různých typů inteligence i dalších duševních potencií a obsáhle se zamýšlí nad otázkou (pro víceméně mechanisticky uvažující psychologii 19. století stěží řešitelnou) duchovního rozvoje a úpadku různých národů během historie, bez výrazných příslušných změn v namnožení či vyhynutí kvalitních jedinců. Jak to, že Británie, pokračující dnes (70. léta 19. stol.) v rozkvětu věd, umění i morálky započatém kdysi Řeckem, na starořeckou populaci fyzicky prakticky nenavazuje? Kam se poděly genetické vlohy staré Hellady? Jak to, že středověká Evropa se duchovně rozvíjela přesto, že církevní celibát a popravy nařízené inkvizicí vyrazovaly z reprodukčního procesu nejkvalitnější mozky? Kromě výběru přírodního věnuje Darwin velice zevrubnou pozornost i výběru pohlavnímu, vždyť byl i v rámci živočišné říše jeho objevitelem, předním znalcem jeho četných jednotlivých kauzistik a druhá polovina jeho knihy o původu člověka v rozsahu několika set stran je věnována studiím pohlavního dimorfismu (o skutečném pohlavním výběru tam

v zásadě téměř nic není) u různých živočišných druhů. Proto i u člověka interpretuje všechny morfologické struktury či chování, pro které není jednoznačné vysvětlení výběrem „přírodním“ (například tvářnost vlasů, vousů, obličej, barva kůže, muzikalita aj.), jako výsledky výběru pohlavního. Mnoho místa též věnuje diskusi o vkusu a estetickém citění různých kultur, epoch a národů. Například rasová specifika ve vzhledu jsou ze strany svých nositelů posuzována jako krásná, což při výběru partnerů vede postupně k jejich akcentování a zesilování z generace na generaci.

■ DARWIN O POHLAVNÍM VÝBĚRU

Darwinismus není rozhodně naukou, která by se příliš řídila principem Occamovy břitvy. Zatímco objasnit vzhled domácích zvířat umělým výběrem ze strany člověka bylo snadné a přírodní výběr plynule navázal na představy účelovosti v živém světě tak, jak je před tím pěstovala přírodní teologie, zůstala ještě celá plejáda jevů, které těmto interpretacím vzdorovaly. Zatímco je relativně snadno představitelné, že jedinec s lepším ochranným zbarvením, rychlejšíma nohama či silnějšími drápy mohl ve vykonávání svých životních procesů lépe obstát a zanechat více potomstva, celé absurdní pandemonium jevů, z hlediska přežitosti jedince neprospěšných či v nejlepším případě indiferentních, nedalo Darwinovi spát. Mohl by si člověk, který něco podobného nikdy neviděl, vymyslet třeba jelena – kopytníka, který má na hlavě cosi jako velký kostěný keř, který *nota bene* každoročně odhazuje a z dalších kilogramů pracně sehaného kalciumfosfátu buduje jiný, možno-li větší a členitější? Uměl by si vymyslet bažanta arguse či páva, kdyby znal z kurovitých jen koroptev? Zaručeně ne.

Příroda udivuje nejen svou konstrukční rafinovaností, ale i divokou fantazií a absurditami – obří zobák tukana je krásnou ukázkou kombinace obojího: bizarního cíle i velmi propracovaných prostředků k jeho konstrukci a vylehčení; s lidskými cíli to ostatně často nebývá jinak. Dokud převládal kreacionistický pohled na přírodu (i Darwin sám byl kreacionista, ovšem jen ve smyslu stvoření primitivních forem života božským zásahem), nečinily tyto fenomény zvláštní problém. Stvořitel není nikomu za své počiny odpovědný, nýbrž je v nich svobodný a jejich účely a důvody nahlédá jen člověk, svědčí o špatné aplikovatelnosti našich představ o odpovědnosti a prozíravosti na výsledky jejich činnosti. Tudiž i kreace zlatých, stříbrných on sám – nám smrtelníkům jsou, či alespoň mohou být, skryty. Bozi ostatně

nemohou být poměřováni našimi měřítky – už skutečnost, že učinili a diamantových bažantů hravě spadá do těchto mantinelů, tím spíše, že jsou světu k ozdobě a člověku pro poučení, eventuálně i pro výstrahu pýchou, která většinou těsně předchází pádu (záměrně zde pomíjím evidentně mimokřesťanské koncepte gnostiků Basileidova okruhu, učících, že svět byl stvořen padlými anděly, tj. dábly, a to pro zábavu: proto je tak nadlidsky propracovaný, ale jsou do něj zabudována i „systému imanentní svinstva“, působící, že démoni v jinak nepřilíš zábavné věčnosti mohou s pobavením přihlížet, jak se zde, zvířata i lidé, navzájem rdousíme, przníme, parazitujeme a procitáme z krátkých a marných nadějí).

Posunem celkové biologické koncepte ke kombinaci descendance a přírodního výběru (i u Lamarcka se v rámci vnitřní tendence organismu po sebezdokonalování mohla postupně vyvíjet řekněme ocasní pera tetřívků) se z těchto fenoménů, z části, ale ne vždy shrnutelných pod hlavičku pohlavního dimorfismu, začíná stávat problém. Proto Darwin hned v začátku postuloval další typ výběru, výběr pohlavní, kde selektujícím agens jsou v převážné většině samičky a kritéria výběru jsou estetická, s individuálním přežitím často protiběžná (kohout bažanta arguse nejen že téměř nemůže létat, ale potíže mu dělá se v hustším porostu i rychleji otočit). Tím, že Darwin přisoudil zvířatům estetické citění podobné našemu, vyvolal svého času veliký odpor, byť zdůrazňoval, že vkus mnohých druhů se podobá estetickým kritériím „divochů“, podle čehož vypadají i výsledky – zád mandrila hýří modřemi, žlutěmi i zeleněmi, jako na pohoršení viktoriánskému návštěvníctvu zoologických zahrad. Jako způsobené pohlavním výběrem chápal Darwin i pestré barvy, kresby a lesky hmyzu, jen u pestrých a chlupatých housenek se mu to zdálo už příliš – tak vznikla, díky Wallaceovi, koncepte výstražného zbarvení, ale to už by byla jiná kapitola. Darwin jedná ve své druhé části knihy mnohem více o pohlavním dimorfismu (zůstává podnes jedním z jeho nejpěknějších klasických přehledů), nežli o pohlavním výběru samém – zde mohl přinést jen několik referencí o samičkách domácích živočichů, které odmítaly jednoho samce a chtěly jiného. Teprve pozdější výzkumy v mnohém Darwinovu intuici potvrdily. Je dobře poznamenat, že s pohlavním výběrem, byť z opačné strany, Darwin učinil sám ty nejlepší zkušenosti – jeho žena byla nejen krásná a příjemná, ale i velmi bohatá, což mu vlastně umožňovalo se evoluční biologii „plnoúvazkově“ věnovat, navzdory početné rodině.
